

ИНДУКОВАННИЙ ОПІР СУСПІЛЬСТВА ТА ЗАХОДИ ЙОГО ПОПЕРЕДЖЕННЯ

©2020 АБРАМОВ Ф. В.

УДК 330.1
JEL: O17; D70

Абрамов Ф. В. Индукованный опір суспільства та заходи його попередження

Метою статті є виявлення заходів боротьби з негативними наслідками опору суспільства позитивним інституційним змінам, що виникає внаслідок маніпулювання суспільними настроями. Виявлено, що індукований опір впровадженню ефективних формальних правил може приймати дві основні форми: активний спротив (з боку груп занепокоєння) впровадженню нових формальних правил, що, на їх думку, несуть для них загрозу, та пасивна відмова від виконання вимог нових формальних правил. Наслідком першої форми індукованого опору – активного спротиву – стає відмова від впровадження відповідних формальних правил або ж прийняття поправок, що повністю змінює їх зміст і зменшує їх ефективність. На відміну від цього друга форма індукованого опору – пасивна відмова – не перешкоджаючи заміні чинних формальних правил більш ефективними, суттєво зменшує їх ефективність. Показано, що спроби послабити негативні наслідки індукованого опору під час реформування чинних формальних правил шляхом протидії маніпулюванню суспільними настроями є недоцільними через низьку ефективність відповідних заходів та/або високий рівень витрат, що пов'язані з їх реалізацією. Запропоновано заходи мінімізації негативного впливу індукованого опору на ефективність чинних формальних правил: виведення групи занепокоєння з-під дії відповідних формальних правил, що спрямовано безпосередньо на усунення мотивації членів групи до опору інституційним змінам, і перенесення на групу занепокоєння частини суспільних транзакційних витрат опору, що передбачає перерозподіл витрат між суспільством і членами групи. Показано, що внаслідок застосування даних заходів будуть встановлені компромісні формальні правила, ефективність яких буде проміжною між ефективністю, що забезпечується формальними правилами, які приймаються під тиском групи занепокоєння, та формальними правилами, що приймаються у випадку повної відсутності занепокоєння з боку суспільства.

Ключові слова: маніпулювання, суспільні настрої, транзакційні витрати, група занепокоєння, активний спротив, пасивна відмова.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-22-28>

Бібл.: 16.

Абрамов Федір Володимирович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри загальної економічної теорії, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (вул. Кирпичова, 2, Харків, 61002, Україна)

E-mail: Abramov@khi.edu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4825-3974>

УДК 330.1
JEL: O17; D70

Абрамов Ф. В. Индуцированное сопротивление общества и меры по его предупреждению

Целью статьи является выявление мер по борьбе с негативными последствиями сопротивления общества позитивным институциональным изменениям, возникающего вследствие манипулирования общественными настроениями. Выведено, что индуцированное сопротивление введению эффективных формальных правил может принимать две основные формы: активное сопротивление (со стороны групп обеспокоенности) введению новых формальных правил, которые, по их мнению, несут для них угрозу, и пассивный отказ от соблюдения требований новых формальных правил. Последствиями первой формы индуцированного сопротивления – активного сопротивления – является отказ от введения соответствующих формальных правил или же принятие поправок, полностью меняющих их содержание и уменьшающее их эффективность. В отличие от этого, вторая форма индуцированного сопротивления – пассивный отказ – не препятствуя замене действующих формальных правил более эффективными, существенно уменьшает их эффективность. Показано, что стратегия ослабления негативных последствий индуцированного сопротивления во время реформирования действующих формальных правил путем противодействия манипулированию общественными настроениями нецелесообразна из-за низкой эффективности соответствующих мер и/или высокого уровня издержек, связанных с их реализацией. Предложены меры по минимизации негативного влияния индуцированного сопротивления на эффективность действующих формальных правил: выведение группы обеспокоенности из-под действия соответствующих формальных правил, нацеленное непосредственно на устранение мотивации членов группы, и перенос на группу обеспокоенности части общественных транзакционных издержек сопротивления, предусматривающий перераспределение издержек между обществом и членами группы. Показано, что вследствие применения данных мер будут установлены компромиссные формальные правила, эффективность которых будет промежуточной между эффективностью, обеспечиваемой формальными правилами, принимающимися под давлением группы обеспокоенности, и формальными правилами, принимающимися в случае полного отсутствия обеспокоенности в обществе.

Ключевые слова: манипулирование, общественные настроения, транзакционные издержки, группа обеспокоенности, активное сопротивление, пассивный отказ.

Библ.: 16.

Абрамов Федор Владимирович – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры общей экономической теории, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт» (ул. Кирпичёва, 2, Харьков, 61002, Украина)

E-mail: Abramov@khi.edu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4825-3974>

UDC 330.1
JEL: O17; D70

Abramov F. V. The Induced Resistance of Society and Measures to Prevent It

The article is aimed at identifying measures to counter the negative consequences of public resistance to positive institutional changes arising from the manipulation of public sentiment. It is identified that induced resistance to the introduction of efficient formal rules can take two main forms: active resistance (by groups of concern) to introducing new formal rules that they consider to be a threat towards them, and passive refusal to comply with the requirements

of the new formal rules. The consequence of the first form of induced resistance, i.e., active resistance, is the refusal to introduce appropriate formal rules or the adoption of amendments that completely change their content and reduce their efficiency. In contrast, the second form of induced resistance, i.e., passive failure, without preventing the replacement of existing formal rules with more efficient, significantly reduces their efficiency. It is shown that the strategy of mitigating the negative effects of induced resistance while reforming the existing formal rules by countering the manipulation of public sentiment is impractical because of the low efficiency of the measures involved and/or the high costs associated with their implementation. The author proposes the following measures to minimize the negative impact of induced resistance on the efficiency of existing formal rules: removing the group of concerns from the relevant formal rules, directly targeted at eliminating the motivation of the group members, and shifting part of the public transaction costs of resistance to the group of concern, which provides for the redistribution of costs between society and the members of the group. It is demonstrated that, as a result of these measures, compromise formal rules will be established, the efficiency of which will be intermediate between the efficiency provided by the formal rules adopted under the pressure of the group of concern, and the formal rules adopted in the event of a complete lack of public concern.

Keywords: manipulation, public sentiment, transaction costs, concern group, active resistance, passive rejection.

Bibl.: 16.

Abramov Fedir V. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of General Economic Theory, National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (2 Kyrpychova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: Abramov@khi.edu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4825-3974>

У сучасному світі ефективність чинних формальних правил є вирішальним фактором, що визначає розвиток країни. Це спонукає уряди багатьох країн до інституційних реформ, що полягають у запозиченні формальних правил, що діють у більш розвинутих країнах, або ж до розробці власних. Проте спроби впровадити нові, більш ефективні формальні правила можуть наразитися на неочікуваний опір з боку суспільства, що є безпосереднім наслідком маніпулювання суспільними настроями. Подібний індукований опір здатен повністю блокувати інституційні реформи, що вимагає пошуків ефективних заходів протидії даному явищу.

Маніпулювання суспільними настроями проковує формування індукованого опору навколо найбільш актуальних проблем сьогодення, що викликають не лише занепокоєння та недовіру суспільства але й привертають пильну увагу дослідників. Так, фахівцями не лише з відповідних галузей, але й економістами, соціологами та іншими фахівцями приділяється значна увага таким важливим для розвитку суспільства проблемам, як: програми з вакцинації населення [1–3], регулювання ринку трансплантації органів [4–6], видобування сланцевого газу [7–9], використання генетично модифікованих організмів [10–12] та багатьом іншим. Проте поза увагою дослідників залишаються чинники, що призводять до загострення уваги суспільства до відповідних проблем, і пошук заходів, що можуть пом'якшити негативні наслідки опору суспільства позитивним інституційним змінам.

Метою статті є виявлення заходів боротьби з негативними наслідками опору суспільства позитивним інституційним змінам, що виникає внаслідок маніпулювання суспільними настроями.

Маніпулювання суспільними настроями у багатьох випадках не лише загострює увагу суспільства до найактуальніших проблем сьогодення, але й призводить до завищення суспільством реального рівня загрози, пов'язаного з відповідними проблемами [13;

14]. Внаслідок цього в суспільстві формуються як хибне відчуття небезпеки тих чи інших процесів, що відбуваються в суспільстві, так і прагнення будь-яким чином уникнути уявної небезпеки. Очевидно, що в подібних умовах суспільство чинитиме опір будь-яким інституційним змінам, що, на його думку, можуть сприяти підвищенню рівня уявної загрози. Подібний опір з боку суспільства може спонукати владу не лише відмовитися від прийняття нових, більш ефективних формальних правил, але й скасувати вже наявні формальні правила, що пов'язані з уявною небезпекою. При цьому, для суттєвого зменшення ефективності чинних формальних правил необов'язково має бути однотайність суспільства щодо бажання відмовитися від позитивних інституційних змін. Для цього достатньо, щоб у реальність загрози повірила лише частина суспільства, що створюватиме групу занепокоєння, опір якої й визначатиме ефективність чинних формальних правил.

Так, у окремих країнах, внаслідок зростання суспільної істерії навколо потенційної небезпеки АЕС, влада вже була змушена не лише відмовитися від будівництва нових АЕС, але й піти на закриття вже побудованих об'єктів та законодавчу заборону їх будівництва в майбутньому. Тобто через опір групи занепокоєння, що занадто перевищує ймовірність аварій на АЕС, ефективні формальні правила, що сприяли розвитку найбезпечнішої для екології атомної енергетики, були замінені на неефективні формальні правила, що передбачають її повну заборону.

Проте поширення в суспільстві відчуття загрози – це не єдиний механізм формування опору інституційним змінам. Негативна реакція суспільства на інституційні зміни може також виникати в тому випадку, коли внаслідок маніпулювання суспільними настроями в групі занепокоєння складається враження несуттєвості загрози, на подолання якої націлені нові формальні правила, порівняно з тими витратами, що несе за собою впровадження відповід-

них формальних правил. Яскравим прикладом цього є численні протести проти впровадження карантинних заходів, необхідність яких обумовлена всесвітньою пандемією коронавірусу. Вочевидь, учасники цих протестів недооцінюють загрозу, або ж вважають втрати від карантину більш небезпечними, ніж коронавірус. Поширенню цих настроїв сприяють не лише популярні сьогодні соціальні мережі, де окремі громадяни активно хизуються необачним ставленням до небезпеки, а й політики-опортуністи, які, правильно відчувши суспільні настрої та намагаючись отримати додаткові переваги на найближчих виборах, вимагають скасування карантину. Оскільки в подібних випадках опір суспільства позитивним інституційним змінам виникає виключно внаслідок маніпулювання суспільними настроями, то далі ми будемо його називати *індукованим опором*.

Індукований опір впровадженню ефективних формальних правил може приймати форми активного спротиву впровадженню нових формальних правил і пасивної відмови від виконання їх вимог.

Активний спротив з боку групи занепокоєння може бути націлений як на недопущення прийняття нових формальних правил, так і на скасування чинних формальних правил, що, на думку групи занепокоєння, несуть для неї загрозу. Наслідком активного спротиву, як правило, стає відмова від упровадження відповідних формальних правил або ж прийняття поправок, що повністю змінює їх зміст і зменшує їх ефективність. Слід зазначити, що відмова від упровадження ефективних формальних правил не обов'язково має бути наслідком безпосередніх дій членів групи занепокоєння, як-то пікети, протести чи акції громадської непокори. Невпровадження відповідних формальних правил може бути наслідком діяльності політиків-опортуністів, які діятимуть в інтересах групи занепокоєння, намагаючись таким чином збільшити свій електорат.

На відміну від попередньої форми індукованого опору пасивна відмова від виконання вимог формальних правил не перешкоджає заміні чинних формальних правил на більш ефективні. Натомість члени групи занепокоєння, для уникнення уявної загрози, просто відмовляються виконувати їх вимоги. Незважаючи на те, що індукований опір у формі пасивної відмови жодним чином не перешкоджає впровадженню ефективних формальних правил, він є не менш небезпечним, ніж індукований опір у формі активного спротиву. Це обумовлюється тим, що ефективність багатьох формальних правил напряду залежить від частки населення, що дотримується їх вимог. Тобто, ефективність впроваджених формальних правил буде залежати від кількості осіб, що відмовляються від виконання їх вимог, тобто від чисельності групи занепокоєння: чим більшою буде дана група, тим меншою буде ефективність впроваджених формаль-

них правил. Прикладом подібних формальних правил є щеплення: для того, щоб програма з вакцинації суспільства мала ефект, частка прищеплених має досягти певного відсотка. Лише за цієї умови вдасться уникнути епідемії та зайвих втрат для економіки.

Очевидно, що поширення даної форми індукованого опору залежатиме не лише від активності гравців-маніпуляторів, що підживлюють занепокоєння суспільства, але й від низького рівня транзакційних витрат відмови від виконання вимог чинних формальних правил, що може бути обумовлено відсутністю суттєвих штрафних санкцій за порушення відповідних формальних правил, високими витратами примусу до виконання їх вимог або ж небажанням чиновників займатися даною проблемою.

Таким чином, індукований опір, у формі як активного спротиву, так і пасивної відмови має суттєві негативні наслідки для ефективності чинних формальних правил.

Оскільки індукований опір може негативно позначитися на ефективності навіть тих формальних правил, розробники яких не припустилися суттєвих помилок, то заходи з підвищення ефективності чинних формальних правил в умовах поширення індукованого опору мають включати в себе заходи як з підвищення якості самих формальних правил, так і з усунення негативних наслідків індукованого опору.

Незважаючи на те, що основною причиною поширення індукованого опору є маніпулювання суспільними настроями, спроби підвищити ефективність чинних формальних правил шляхом протидії маніпулюванню суспільними настроями є недоцільними через низьку ефективність відповідних заходів та/або високий рівень витрат, що пов'язані з їх реалізацією [15].

Значно більшим рівнем ефективності будуть характеризуватися заходи, що спрямовані безпосередньо на мотивацію членів групи занепокоєння та на перерозподіл витрат між суспільством і членами групи занепокоєння. Такими заходами з мінімізації негативного впливу індукованого опору на ефективність чинних формальних правил є виведення групи занепокоєння з-під дії відповідних формальних правил і перенесення на цю групу більшої частини суспільних транзакційних витрат, що виникають внаслідок індукованого опору.

Основний принцип дії виведення групи занепокоєння з-під дії відповідних формальних правил як заходу протидії індукованому опору полягає в тому, що усуваються стимули, що спонукають групу занепокоєння до опору, – уявна загроза. Оскільки група занепокоєння бачить для себе загрозу в необхідності дотримуватися вимог відповідних формальних правил, то дозвіл не дотримуватись вимог даних правил означає, з точки зору групи занепокоєння, ліквідацію безпосереднього джерела небезпеки. Таким чином,

завдяки даному заходу група занепокоєння позбавляється своїх страхів, а отже, і стимулів опиратися введенню нових формальних правил.

Перенесення на групу занепокоєння частини суспільних трансакційних витрат опору, на відміну від попереднього заходу, не усуває уявну загрозу, що спонукає групу занепокоєння опиратися інституційним змінам. Натомість даний захід передбачає перерозподіл трансакційних витрат між суспільством і членами групи занепокоєння.

Індукований опір впровадженню ефективних формальних правил призводить до зростання трансакційних витрат як членів групи занепокоєння – приватні трансакційні витрати опору, так і суспільства в цілому – суспільні трансакційні витрати опору. При цьому визначальну роль у поширенні індукованого опору суспільства відіграють приватні трансакційні витрати опору, бо саме з цими витратами члени групи занепокоєння порівнюватимуть уявну загрозу, наслідки та ймовірність якої багатократно перевищені гравцями-маніпуляторами. Очевидно, що чим вище рівень даних витрат, тим менша частина групи занепокоєння чинитиме опір впровадженню нових формальних правил. Тому підвищення рівня приватних трансакційних витрат опору шляхом перекладання частини суспільних трансакційних витрат на членів групи занепокоєння має послабити інтенсивність індукованого опору. Наприклад, перенесення хоча б частини тих витрат, що несе суспільство на боротьбу з епідеміями, на осіб, що не дотримуються вимог карантину, суттєво б зменшило кількість порушників відповідних формальних правил.

Проте ситуація ускладнюється тим, що у членів групи занепокоєння також є можливість частково або повністю перекласти свої приватні трансакційні витрати опору на суспільство. Прикладом цього, знову ж таки, є система охорони здоров'я. Так, відмова від вакцинації здатна завдати значної шкоди здоров'ю членам групи занепокоєння, а отже, її підвищити витрати на лікування. Але в сучасному світі частина цих витрат лягає на плечі суспільства, що зменшує приватні трансакційні витрати опору та збільшує кількість відмов від вакцинування. Тому даний захід протидії індукованому опору має не лише підвищувати ефективні трансакційні витрати опору (приватні плюс перенесені суспільні трансакційні витрати опору), але й перешкоджати зворотному процесу – перенесенню приватних трансакційних витрат опору на суспільство, а ефективність його застосування має визначатися співвідношенням ефективних трансакційних витрат опору та тим рівнем загрози, що очікується групою занепокоєння від впровадження реформованих формальних правил.

Слід зауважити, що запропоновані заходи протидії індукованому опору не є незалежним елементом інституційних реформ, що може бути використаний

для підвищення ефективності будь-яких формальних правил. У випадку загрози індукованого опору дані заходи мають не лише враховуватися під час розробки нових формальних правил, а стати їх невід'ємною частиною.

Так, наприклад, якщо внаслідок маніпулювання суспільними настроями навколо проблеми трансплантації органів були встановлені неефективні формальні правила, що передбачають презумпцію незгоди, то для підвищення ефективності даних формальних правил буде недостатньо просто розробити ефективні формальні правила, що передбачають презумпцію згоди. Необхідно також позбутися індукованого опору, що унеможливує зміну чинних формальних правил. Цього можна досягти шляхом виведення всіх, хто занадто гостро сприймає потенційну загрозу чорної трансплантології, з-під дії нових формальних правил і перенесення на дану групу занепокоєння більшої частини витрат, що лягають на суспільство через відмову даної частини населення від гри за більш ефективними формальними правилами.

У даному випадку заходи з підвищення ефективності чинних формальних правил полягатимуть у прийнятті нових формальних правил, що передбачають презумпцію згоди, але дозволяють всім, хто не бажає бути донором органів, офіційно відмовитися від донорства разом із правом вимагати від держави, суспільства чи страхових компаній оплати відповідних медичних послуг, якщо самому відмовнику знадобиться пересадка органу. Технічно це може бути реалізовано у вигляді єдиного реєстру відмовників з їх особистими біометричними даними – для можливості ідентифікувати відмовника в разі, якщо він потрапив до лікарні без документів.

Відокремлення групи занепокоєння усуває основну перепону, що унеможливлювало встановлення більш ефективних формальних правил, – побоювання окремих членів суспільства, що презумпція згоди створить умови, сприятливі для поширення чорної трансплантології та, відповідно, становитиме загрозу їхньому життю. Дійсно, проста процедура офіційної відмови від участі в державній програмі трансплантації органів дозволяє всім членам групи занепокоєння легко позбутися уявної небезпеки, що не лише зменшить напругу в суспільстві, але й позбавить гравців-маніпуляторів можливості експлуатувати у власних інтересах дану проблему. Завдяки цьому запропоновані заходи, хоча й не дозволяють переконати членів групи занепокоєння в безпідставності своїх побоювань, але забезпечують доступ до більш ефективних формальних правил для решти суспільства.

Слід зауважити, що ефективність формальних правил, прийнятих внаслідок запровадження даних заходів, хоча й буде вищою за ефективність формальних правил, що передбачають презумпцію незгоди,

але, все ж таки, не досягатиме ефективності формальних правил, що передбачають презумпцію згоди, бо охоплюватимуть меншу кількість населення та, відповідно, ускладнять пошук потрібного донора.

Вплив безпосередньо на страхи групи занепокоєння, виведення групи занепокоєння з-під дії відповідних формальних правил, як захід протидії індукованому опору, матиме високу ефективність, проте його застосування обмежено і можливе лише за таких умов:

- ✦ група занепокоєння може бути чітко ідентифікована;
- ✦ зменшення кола осіб, на яких поширюється дія відповідних формальних правил, не може суттєво позначитися на їх якості;
- ✦ група занепокоєння намагається уникнути виконання вимог даних формальних правил, а не нав'язати власні вимоги решті суспільства.

Якщо перша з вказаних умов не викликає значних труднощів, то дві наступні умови суттєво обмежують застосування даного заходу.

Так, ефективність багатьох формальних правил, наприклад тих, що регулюють програми з вакцинації суспільства чи карантинні заходи, дуже сильно залежить від частки населення, що дотримується даних правил. Очевидно, що дозвіл окремій групі не дотримуватися вимог даних правил позбавляє їх будь-якого сенсу та робить неможливим застосування розглянутого заходу.

Прагнення ж групи занепокоєння нав'язати власні вимоги решті суспільства також є поширеним явищем, що повністю унеможливає застосування відповідного заходу. Наприклад, внаслідок маніпулювання суспільними настроями зростає занепокоєння суспільства навколо видобування сланцевого газу, що створює суттєві перепони для внесення необхідних змін у чинні формальні правила, що мають регулювати відповідну діяльність. Відокремлення групи занепокоєння в даному випадку не складає труднощів, бо очевидно, що найбільше занепокоєння даною проблемою буде висловлювати населення тих місцевостей, де планується видобування сланцевого газу. Проте застосування в подібних умовах даного заходу протидії індукованому опору неможливо, бо основною метою групи занепокоєння є не уникнути вимог даних формальних правил, а не допустити, щоб решта суспільства діяла відповідно до нових правил. Тобто не допустити видобутку сланцевого газу в їх місцевості.

Дещо ширше коло для застосування має перенесення на групу занепокоєння частини суспільних трансакційних витрат опору. Проте перенести на групу занепокоєння всі суспільні витрати, що виникли внаслідок індукованого опору, неможливо через негативні зовнішні ефекти, що спостерігаються в багатьох проявах індукованого опору. Як приклад екстремального випадку опору, коли перенесення части-

ни суспільних трансакційних витрат опору на групу занепокоєння взагалі неможливо, можна навести опір скасуванню прогібіціоністського законодавства. У багатьох країнах занепокоєння частини населення перспективами легалізації ігорного бізнесу, легких наркотичних засобів, проституції чи абортів консервує наявні формальні правила, що характеризуються значним рівнем етичної неефективності формальних правил [16]. Цілком очевидно, що в даному випадку суспільні трансакційні витрати опору (що складатимуться з витрат на утримання додаткової кількості правоохоронців, витрат на лікування осіб, що постраждали через споживання неякісного товару/послуги, та інших витрат, що виникають через впровадження прогібіціоністського законодавства) не лише набагато більші за приватні витрати опору, але й жодним чином не можуть бути перенесені, навіть частково, на членів групи занепокоєння.

При цьому підкреслимо: необхідно чітко розрізняти негативні зовнішні ефекти, що пов'язані безпосередньо з індукованим опором, і негативні зовнішні ефекти, що можуть виникнути через вади нових формальних правил. Так, дійсно, зловживання алкоголем не лише шкодить здоров'ю споживача алкогольних напоїв, але може також стати причиною ДТП, в якій можуть постраждати інші особи. Проте зростання рівня злочинності та отруєнь через вживання неякісного алкоголю в часи сухого закону у Сполучених Штатах, було наслідком не вживання алкоголю, а індукованого опору, що законсервував тодішні неефективні формальні правила, котрі забороняли виготовлення та вживання алкоголю та не відповідали етичним поглядам суспільства.

ВИСНОВКИ

Таким чином, індукований опір складає перешкоду для впровадження ефективних формальних правил та є безпосереднім наслідком маніпулювання суспільними настроями. У випадку поширення індукованого опору виведення групи занепокоєння з-під дії відповідних формальних правил і перенесення на цю групу більшої частини суспільних трансакційних витрат матиме такі наслідки.

По-перше, відокремлення групи занепокоєння дозволяє суттєво зменшити ступень занепокоєння суспільства та, відповідно, усуває можливості для маніпулювання.

По-друге, з'являється можливість користуватися перевагами ефективних формальних правил тим членам суспільства, які не належать до групи занепокоєння.

По-третє, перенесення частини суспільних трансакційних витрат опору на самих членів групи занепокоєння, з одного боку, змушує останніх більш ретельно зважувати очікувані вигоди та приватні трансакційні витрати опору та спонукає деяких чле-

нів групи занепокоєння вийти з її складу; з іншого боку, більша частина суспільних трансакційних витрат опору буде покладено на тих, хто їх створює.

По-четверте, внаслідок застосування даних заходів будуть встановлені компромісні формальні правила, ефективність яких буде проміжною між ефективністю, що забезпечується формальними правилами, що приймаються під тиском групи занепокоєння, та формальними правилами, що приймаються у випадку повної відсутності занепокоєння з боку суспільства. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Gottlieb S. D. Vaccine resistances reconsidered: vaccine skeptics and the Jenny McCarthy effect. *BioSocieties*. 2016. Vol. 11. No. 2. P. 152–174. DOI: 10.1057/biosoc.2015.30.
2. Paul K. T., Loer K. Contemporary Vaccination Policy in the European Union: Tensions and Dilemmas. *Journal of Public Health Policy*. 2019. Vol. 40. No. 2. P. 166–179. DOI: 10.1057/s41271-019-00163-8.
3. Widdus R., Larson H. Vaccine Mandates, Public Trust, and Vaccine Confidence: Understanding Perceptions is Important. *Journal of Public Health Policy*. 2018. Vol. 39. No. 2. P. 170–172. DOI: 10.1057/s41271-017-0117-5.
4. Thorne E. D. The cost of procuring market-inalienable human organs. *Journal of Regulatory Economics*. 1996. Vol. 10. No. 2. P. 191–200. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF00133532>
5. Barney Jr. L. D., Reynolds R. L. An economic analysis of transplant organs. *Atlantic Economic Journal*. 1989. Vol. 17. No. 3. P. 12–20. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF02303175>.
6. Kaserman D. L., Barnett A. H. An economic analysis of transplant organs: A comment and extension. *Atlantic Economic Journal*. 1991. Vol. 19. No. 2. P. 57–63. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF02299076>.
7. Henriet F., Schubert K. Is shale gas a good bridge to renewables? An Application to Europe. *Environmental and Resource Economics*. 2019. Vol. 72. No. 3. P. 721–762. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10640-018-0223-2>
8. Aguilera R. F., Radetzki M. The shale revolution: Global gas and oil markets under transformation. *Mineral Economics*. 2014. Vol. 26. No. 3. P. 75–84. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13563-013-0042-4>.
9. Murtazashvili I., Piano E. E. Governance of shale gas development: insights from the bloomington school of institutional analysis. *The review of Austrian economics*. 2019. Vol. 32. No. 2. P. 159–179. URL: <https://doi.org/10.1007/s11138-018-0424-5>
10. Ulph A., O'Shea L. Biodiversity and optimal policies towards R&D and the Growth of Genetically Modified Crops. *Environmental and Resource Economics*. 2002. Vol. 22. No. 4. P. 505–520. DOI: <https://doi.org/10.1023/A:1019843425947>
11. Gruber M. Inside or outside? The role of the WTO in the settlement of the transatlantic trade dispute on GMOs. *Intereconomics*. 2004. Vol. 39. No. 1. P. 36–45. DOI: 10.1007/BF03032205.

12. Eggert H., Grecker M. Trade, GMOs and Environmental Risk: are current policies likely to improve welfare? *Environmental and Resource Economics*. 2011. Vol. 48. No. 4. P. 587–608. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10640-010-9405-2>.
13. Абрамов Ф. В. Маніпулювання суспільними настроями як чинник неефективності неформальних правил. *Бізнес Інформ*. 2018. № 11. С. 8–13. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-11_0-pages-8_13.pdf
14. Абрамов Ф. В. Суспільні настрої як фактор динаміки антикорупційних формальних правил. *Бізнес інформ*. 2018. № 12. С. 26–31. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-12_0-pages-26_31.pdf
15. Абрамов Ф. В. Заходи з попередження маніпулювання суспільними настроями. *Бізнес Інформ*. 2019. № 11. С. 22–27. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-11-22-27>.
16. Абрамов Ф. В. Критерии эффективности формальных правил и их влияние на экономическое развитие. *Вісник Одеського національного університету*. 2011. Т. 16. Вип. 20. С. 7–13.

REFERENCES

- Abramov, F. V. "Kriterii effektivnosti formalnykh pravil i ikh vliyaniye na ekonomicheskoye razvitiye" [Criteria for the Effectiveness of Formal Rules and Their Impact on Economic Development]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universitetu*, vol. 16, no. 20 (2011): 7-13.
- Abramov, F. V. "Manipulivannia suspilnymy nastroiamy yak chynnyk neefektyvnosti neformalnykh pravyl" [Manipulating the Public Moods as a Factor in the Inefficiency of Informal Rules]. *Biznes Inform*. 2018. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-11_0-pages-8_13.pdf
- Abramov, F. V. "Suspilni nastroi yak faktor dynamiky antykoruptsiinykh formalnykh pravyl" [The Public Sentiments as a Factor in the Dynamics of Anti-Corruption Formal Rules]. *Biznes Inform*, no. 12 (2018): 26-31. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-12_0-pages-26_31.pdf
- Abramov, F. V. "Zakhody z poperedzhennia manipulivannia suspilnymy nastroiamy" [Measures to Prevent Manipulation with Public Sentiments]. *Biznes Inform*, no. 11 (2019): 22-27. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-11-22-27>
- Aguilera, R. F., and Radetzki, M. "The shale revolution: Global gas and oil markets under transformation". *Mineral Economics*, vol. 26, no. 3 (2014): 75-84. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13563-013-0042-4>
- Barney, Jr. L. D., and Reynolds, R. L. "An economic analysis of transplant organs". *Atlantic Economic Journal*, vol. 17, no. 3 (1989): 12-20. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF02303175>
- Eggert, H., and Grecker, M. "Trade, GMOs and Environmental Risk: are current policies likely to improve welfare?" *Environmental and Resource Economics*, vol. 48, no. 4 (2011): 587-608. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10640-010-9405-2>
- Gottlieb, S. D. "Vaccine resistances reconsidered: vaccine skeptics and the Jenny McCarthy effect". *BioSocieties*, vol. 11, no. 2 (2016): 152-174. DOI: 10.1057/biosoc.2015.30

Gruber, M. "Inside or outside? The role of the WTO in the settlement of the transatlantic trade dispute on GMOs". *Intereconomics*, vol. 39, no. 1 (2004): 36-45.
DOI: 10.1007/BF03032205

Henriet, F., and Schubert, K. "Is shale gas a good bridge to renewables? An Application to Europe". *Environmental and Resource Economics*, vol. 72, no. 3 (2019): 721-762.
DOI: <https://doi.org/10.1007/s10640-018-0223-2>

Kaserman, D. L., and Barnett, A. H. "An economic analysis of transplant organs: A comment and extension". *Atlantic Economic Journal*, vol. 19, no. 2 (1991): 57-63.
DOI: <https://doi.org/10.1007/BF02299076>

Murtazashvili, I., and Piano, E. E. "Governance of shale gas development: insights from the bloomington school of institutional analysis". *The review of Austrian economics*, vol. 32, no. 2 (2019): 159-179.
DOI: <https://doi.org/10.1007/s11138-018-0424-5>

Paul, K. T., and Loer, K. "Contemporary Vaccination Policy in the European Union: Tensions and Dilemmas". *Journal of Public Health Policy*, vol. 40, no. 2 (2019): 166-179.
DOI: 10.1057/s41271-019-00163-8

Thorne, E. D. "The cost of procuring market-inalienable human organs". *Journal of Regulatory Economics*, vol. 10, no. 2 (1996): 191-200.
DOI: <https://doi.org/10.1007/BF00133532>

Ulph, A., and O'Shea, L. "Biodiversity and optimal policies towards R&D and the Growth of Genetically Modified Crops". *Environmental and Resource Economics*, vol. 22, no. 4 (2002): 505-520.
DOI: <https://doi.org/10.1023/A:1019843425947>

Widdus, R., and Larson, H. "Vaccine Mandates, Public Trust, and Vaccine Confidence: Understanding Perceptions is Important". *Journal of Public Health Policy*, vol. 39, no. 2 (2018): 170-172.
DOI: 10.1057/s41271-017-0117-5

УДК 330.341:330.8
JEL: B5; B53; O3; O51

РЕВОЛЮЦІЯ ПЛАТФОРМ С ПОЗИЦІЙ АВСТРИЙСЬКОЇ ТЕОРІЇ ЕКОНОМІЧЕСЬКИХ ЦИКЛІВ

©2020 ВИШНЕВСЬКИЙ А. С.

УДК 330.341:330.8
JEL: B5; B53; O3; O51

Вишневецький А. С. Революція платформ с позицій австрійської теорії економічних циклів

Целью исследования является обоснование причин и перспектив развития платформенных компаний с позиций австрийской теории экономических циклов. В работе использовался метод восхождения от абстрактного (модель экономического цикла австрийской школы) к конкретному (ситуация, которая сложилась в США). Статистические наблюдения за период 1980–2020 гг. в США не противоречат австрийской теории экономических циклов. Стремительное развитие ведущих платформенных компаний США (Apple, Microsoft, Alphabet (Google), Amazon, Facebook) позволило утверждать о свершившейся революции платформ. Однако эта революция проходила на фоне непрекращающейся с 80-х годов XX столетия кредитной экспансии, которая характеризовалась снижением процентной ставки по федеральным фондам к нулевым значениям, непрерывным ростом кредитного портфеля коммерческих банков и государственного долга США. Непрерывная кредитная экспансия, с одной стороны, создала возможности внедрения новых технологий, создания и капитализации платформенных компаний, но, с другой – увеличила вероятность затяжного кризиса в будущем, т. к. в условиях кредитной экспансии формируется противоречие между перемещением ресурсов в платформенные компании и рисками невозможности дальнейшего эффективного использования этих ресурсов в случае их удорожания. Следовательно, перспективы развития платформенных компаний будут зависеть от их способности относительно эффективно продолжать свою деятельность в условиях прекращения кредитной экспансии.

Ключевые слова: австрийская теория экономических циклов, кризис, цифровые платформы, технологические компании, платформенные компании, США.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-28-36>

Рис.: 2. Табл.: 1. Библ.: 26.

Вишневецький Александр Сергеевич – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики і розвитку підприємництва, Інститут економіки промисловості НАН України (ул. Марії Капніст, 2, Київ, 03057, Україна)

E-mail: allexandr@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2375-6033>

SPIN: <http://elibrary.ru/2153-3352>

УДК 330.341:330.8
JEL: B5; B53; O3; O51

Вишневецький О. С. Революція платформ з позицій австрійської теорії економічних циклів

Метою дослідження є обґрунтування причин і перспектив розвитку платформних компаній з позицій австрійської теорії економічних циклів. У роботі використовувалася метод сходження від абстрактного (модель економічного циклу австрійської школи) до конкретного (ситуація, яка склалася в США). Статистичні спостереження за період 1980–2020 рр. у США не суперечать австрійській теорії економічних циклів. Стрімкий розвиток провідних платформних компаній США (Apple, Microsoft, Alphabet (Google), Amazon, Facebook) дозволив стверджувати, що революція платформ відбулася. Однак ця революція проходила на тлі безперервної з 80-х років XX століття кредитної експансії, яка характеризувалася зниженням відсоткової ставки за федеральними фондами до нульових значень, безперервним зростанням кредитного портфеля комерційних банків і державного боргу США. Безперервна кредитна експансія, з одного боку, створила можливості впровадження нових технологій, створення та капіталізації платформних компаній, але, з іншого – збільшила ймовірність затяжної кризи в майбутньому, оскільки в умовах кредитної експансії формується суперечність між переміщенням ресурсів у платформні компанії та ризиками неможливості подальшого ефективного використання цих ресурсів у разі їх подорожання. Отже, перспективи розвитку платформних компаній будуть залежати від їх здатності ефективно продовжувати свою діяльність в умовах припинення кредитної експансії.